

Nafisa XUJAYAROVA,
Qarshi davlat universiteti o'qituvchisi, PhD
E-mail: xujayarova@inbox.ru

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori D.Kulmuradov taqrizi asosida

PEDAGOGICAL COMPETENCE IN THE DEVELOPMENT OF INDIVIDUAL EDUCATION TRAJECTORY IN STUDENTS CONTENT

Annotation

The article states that the educational process should focus on improving professional knowledge and skills in students, developing innovative potential and professional creativity of students, modeling the principles of pedagogical cooperation in education, improving the quality and efficiency of teaching.

Key words: Professional knowledge, competence, professional creativity, pedagogical context, pedagogical cooperation, educational effectiveness, professional competence.

TALABALARDA INDIVIDUAL TA'LIM TRAEKTORIYASINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK KOMPETENSIYANING MAZMUNI

Annotatsiya

Maqolada ta'lim jarayonida talabalarda kasbiy bilim va ko'nikmalarni takomillashtirish, talabalarning innovatsion salohiyati va kasbiy ijodkorligini rivojlantirish, ta'limda pedagogik hamkorlik tamoyillarini modellashtirish, o'qitishning sifat va samaradorligini oshirishga e'tibor qaratishi kerakligi bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Kasbiy bilim, kompetensiya, kasbiy ijodkorlik, pedagogik kontekst, pedagogik hamkorlik, ta'lim samaradorligi, kasbiy kompetensiya.

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ В РАЗРАБОТКЕ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ ТРАЕКТОРИИ ОБРАЗОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ СОДЕРЖАНИЕ

Аннотация

В статье говорится, что в образовательном процессе необходимо уделять внимание совершенствованию профессиональных знаний и умений у обучающихся, развитию инновационного потенциала и профессионального творчества обучающихся, моделированию принципов педагогического сотрудничества в образовании, повышению качества и эффективности обучения.

Ключевые слова: Профессиональные знания, компетентность, профессиональное творчество, педагогический контекст, педагогическое сотрудничество, образовательная эффективность, профессиональная компетентность.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabrdagi PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"da oliy ta'lim jarayonlariga raqamli texnologiyalar va zamonaviy o'qitish usullarni joriy etish, yoshlarni ilmiy faoliyatga keng jalb etish aniq vazifa etib belgilab berilgan [1].

Ta'lim-tarbiya sifati va samaradorligini oshirish, tizimda an'anaviy usullardan voz kechib, o'quvchiga zamonaviy metodlar asosida, noan'anaviy tarzda bilim berish bugungi kunimizning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ta'lim samaradorligini oshirish maqsadida hozirgi kunda ta'lim muassasalarida yangi innovatsion metodlar va yangicha yondashuvlar asosida ta'lim berish yo'lga qo'yilmoqda. Shunday samarali, zamonaviy va mazmunli yondashuvlardan biri shaxsga yo'naltirilgan ya'ni individual ta'lim traektoriyasi hisoblanadi.

Shu bilan birgalikda, ta'lim jarayonida talabalarda kasbiy bilim va ko'nikmalarni takomillashtirish, talabalarning innovatsion salohiyati va kasbiy ijodkorligini rivojlantirish, ta'limda pedagogik hamkorlik tamoyillarini modellashtirish, o'qitishning sifat va samaradorligini oshirishga e'tibor qaratilmoqda. Individual ta'lim traektoriyasi tushunchasi kengroq ma'noga ega va amalga oshirishda bir nechta yo'nalishlarni o'z ichiga olishini takidlaydi [2].

Individuallik va shuning uchun darsda amalga oshiriladigan pedagogik faoliyatning asosligini, talabalarda individual ta'lim traektoriyasini rivojlantirishda pedagogik kompetensiyaning mazmunini izohlaydi.

Kompetensiya – ma'lum bir sohada bilim, ko'nikma, tajriba yoki ma'lum bir ishni bajarish uchun zarur bo'lgan malakalar majmuiga ega bo'lishdir.

Oliy ta'limning davlat ta'lim standartlari sxemalarida kompetensiya "ma'lum bir sohada muvaffaqiyatli faoliyat uchun

bilim, ko'nikma, shaxsiy fazilatlar va amaliy tajribani qo'llash qobiliyati" [3] sifatida belgilanadi.

Pedagogik kontekst – bilim, ko'nikma va malakalarda namoyon bo'ladigan shaxsiy fazilatlar yig'indisidir. Boshqacha qilib aytganda, "kompetensiya" ostida kimningdir bilim va tajribaga ega bo'lgan masalalar doirasini ko'rib chiqish kerak bo'ladi; bu bilim, ko'nikma va malakalarni turli vaziyatlarda qo'llashning ijodiy va samarali namoyon bo'lishi, tezkor harakat qilish va kerakli natijaga erishish imkonini beradi. Shunday qilib, "kompetensiya" deganda, biz o'zimizning kasbiy faoliyatimizni ta'minlash imkonini beruvchi oliygohda shakllangan bilim, ko'nikma va harakat usullari majmui sifatida tushuniladi.

Talabalarga yo'naltirilgan ta'limning maqsad va vazifalariga erishish sharti o'quvchilarning individual xususiyatlarini, ularning o'ziga xosligi, xilma-xilligini saqlab qolishdir. Buning uchun quyidagi usullar qo'llaniladi:

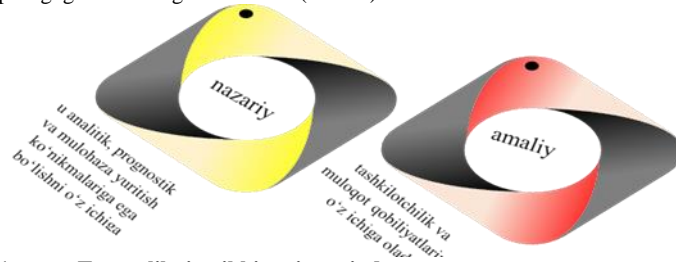
- talabalar uchun individual topshiriqlar;
- juftlik va guruh ishlarini tashkil etish;
- har bir o'quvchi tomonidan individual ravishda bajarilishini o'z ichiga olgan ochiq topshiriqlarni shakllantirish;
- talabalarga o'zlari uchun dars rejasini tuzish, uy vazifalari mazmunini, ijodiy ish mavzusini, fan bo'yicha yaqin vaqt oralig'ida individual o'quv dasturini tanlashni taklif qilish.

Talabalarga yo'naltirilgan ta'limning asosiy vazifasi esa - har bir talaba tomonidan insoniyatning umume'tirof etilgan yutuqlari bilan bog'liq bo'lgan o'z ta'limining individual traektoriyasini qurishdir. Talabaning bilim olishi uning shaxsiy maqsadlariga erishish bilan chegaralanib qolmaydi. Talabaning ta'lim mahsulotlari namoyish etilgandan so'ng, ular madaniy va tarixiy o'xshashlari bilan taqqoslanadi. Individual traektoriya bo'yicha mashg'ulotlarni tashkil etish maxsus metodologiya va texnologiyani talab qiladi. Zamonaviy didaktikada bu muammoni

hal qilish uchun odatda ikkita qarama-qarshi usul taklif etiladi, ularning har biri individual yondashuv deb ataladi.

Talabaga yo'naltirilgan talimda quyidagi qoida asosiy hisoblanadi: har qanday talaba o'z ta'limi bilan bog'liq har qanday muammoni o'zi topishi, yaratishi yoki o'zi hal qilishi mumkin. Talaba barcha ta'lim yo'nalishlari bo'yicha individual traektoriya

I.F. Isayev va V.I. Vorotilovning birgalikdagi fikricha, o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi – bu tayyorgarlikni belgilaydigan pedagogik mahoratga asoslanadi (1-rasm).

1-rasm. Tayyorlikning ikki turi mavjud

D.Brensford ta'kidlashicha, uchun kasbiy-pedagogik kompetensiya – bu shaxsning bilim va tajribaga asoslangan kasbiy faoliyatni amalga oshirish qobiliyati va istagi. Shu bilan birga, kasbiy-pedagogik kompetensiya o'qituvchining ajralmas xususiyati bo'lib xizmat qiladi va hozirgi kasbiy vaziyatda adekvat, mustaqil va mas'uliyatli harakat qilish qobiliyatida ifodalanadi [4].

Tadqiqotchilarning fikricha, o'qituvchining kasbiy kompetensiyasining tuzilishi kasbiy bilim, ko'nikma va kasbiy ahamiyatga ega shaxsiy fazilatlaridan iborat bo'lishi kerak. Pedagogik kompetensiya quyidagilarni o'z ichiga oladi: "bilimlar, ko'nikmalar, shuningdek, ularni faoliyatda, muloqotda, shaxsning rivojlanishida (o'zini-o'zi rivojlantirishda) amalga oshirish usullari va vositalari to'plami. Shu bilan birga, o'quv jarayonida olingan bilim, ko'nikma, malaka va ularni amalga oshirish usullari ushbu tushunchaning tarkibini tugatmaydi.

bo'ylab harakatlana oladi, agar unga quyidagi imkoniyatlar berilsa: o'quv fanlarini o'rganishning individual ma'nosini aniqlash; muayyan mavzu yoki bo'limni o'rganishda o'z maqsadlarini qo'yish; o'rganishning optimal shakllari va sur'atlarini tanlash; uning individual xususiyatlariga mos keladigan o'qitish usullarini qo'llash.

O'quv jarayonini "hamma har xil" tashkil qilish uchun umumiy uslubiy va tashkiliy asoslarga ega bo'lish kerak. Talabalar tomonidan o'quv mavzulari va bo'limlarini o'zlashtirishning individual usuli mos yozuvlar mavjudligini nazarda tutadi.

Darsni loyihalashda, albatta, uning rivojlanish jihatidan samaradorligini aniqlash usullarini ta'minlash kerak. Buning uchun har qanday pedagogning maqsadga erishish mezonlari aniq belgilangan taqdiridagina samarali amalga oshiriladi va dars davomida o'qituvchi ongli ravishda fikr-mulohazalarni tashkil qiladi. Zamonaviy jamiyat talaba va o'ziga nisbatan shaxsiy va insonparvarlik pozitsiyasini egallashga qodir, talaba shaxsini rivojlantirishni maqsad qilgan, ijodkorlik qobiliyatiga ega, o'z-o'zini rivojlantirish va kasbiy o'zini o'zi tarbiyalashga intiladigan o'qituvchilarga muhtoj. Shuning uchun o'qituvchining psixologik-pedagogik kompetensiyasini oshirish muammosi dolzarbdir [5].

2-rasm. Kasbiy kompetensiyani shakllantirishning usullari

Shunday qilib, o'qituvchi ma'lum bir pedagogik ta'sirning turli xil variantlariga tayyor bo'lishi kerak amalga oshirilayotgan pedagogik faoliyat turlarining xilma-xilligini hisobga olgan holda, o'qituvchining kasbiy-pedagogik kompetensiyasining bir qismi

sifatida o'zaro bog'liq bo'lgan ko'plab kompetensiyalarni ajratib ko'rsatish mumkin, masalan, o'quv, tashkiliy, uslubiy, ilmiy, AKT kompetensiyasi, o'z-o'zini tarbiyalash kompetensiyasi va boshqalar.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabr "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-sonli Farmoni.
2. Xujayarova N.S. Individual learning trajector in increase of educational efficiency. **Galaxy international interdisciplinary research journal (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915 Vol. 12, Issue 2, February (2024)** <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/5271>. Page 474
3. Равен Д. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы. М.: «Когито-Центр», 1999. 144 с.
4. Девид Жекеус (David Jaques), Learning in Groups Gulf, 1992.
5. Ilxamova I. N. Nofilologik ta'lim yo'nalishidagi talabalarining ijtimoiy-madaniy kompetentligi kontekstida nutq ko'nikmalarini takomillashtirish. Ped.f.d. (PhD) diss. avtor. -T., 2019.-78 -b.
6. Arziqulova S.F Организации процесса обучения студентов в условиях кредитно-модульной системы. Наука, инновации, образование: актуальные вопросы и современные аспекты: монография / Под общ. ред. Г. Ю. Гуляева - Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение». - 2023. - 256 с. <https://naukaip.ru/wp-content/uploads/2023/03/%D0%9C%D0%9E%D0%9D-194-1.pdf>
7. Xujayarova N.S. Technology for the development of professional competence based on a creative approach. International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education USA CONFERENCE February 28th 2023. , <https://conferencea.org/index.php/conferenceas/article/view/418/424>. Page 28-31
8. Xujayarova N. S Opportunities for the development of professional competence of future primary school teachers based on a creative approach. In Volume 4, Issue 3 of ResearchJet Journal of Analysis and Inventions (RJAI) March, 2023. ISSN:2776-0960, SJIF (2022): 6.072, Impact Factor (2022): 7.655. <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/2636>. Page 119-122

9. Xujayarova N. S Development of Creative Thinking Skills in Students Based on an Individual Learning Trajectory. **Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences (IJNRAS)** Volume: 02 Issue: 12 | 2023 ISSN: 2751-756X <http://innosci.org>. | Page 89-91.
10. Begmatova S.N. "The role and significance of specific competence types in the training of future teachers in modern education". International scientific and practical conference Cutting edge-science 2022 Shawnee, USA Conference Proceedings Primedia E-launch Shawnee, USA November December 2022. ISBN 978-1-64945-234-4 DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.7527949> 35-38
b